Stela Moldovanu

MăiestrIA

Povestea cusută a iei

Chișinău, 2019

DEDIC ACEASTĂ CARTE MAMEI MELE

CARE NU M-A ÎNVĂŢAT SĂ COS,

ÎN SCHIMB M-A ÎNVĂŢAT SĂ-MI URMEZ VISELE.

ŢINEŢI ÎN MÂNĂ UN VIS.

Cuprins

1.	RĂDĂCINI	11
2.	CREAȚIE	57
3.	OAMENI	243
4.	COLECȚII	291
5.	PAȘI	365
6.	SEMNE	393
7.	CUSĂTURI	419
8.	CUVINTE	429
9.	CĂRȚI	437

Cartea de faţă nu este o incursiune academică în istorie, arheologie sau etnografie, voi încerca doar să aduc un pic de lumină pentru a vă face să înţelegeţi rostul şi puterea cămăşii autentice româneşti, aşa cum am descoperit-o eu. Deseori, în goană după tot ce ţine de tradiţii şi trecut, nu reuşim să facem o distincţie clară între ceea ce este cu adevărat valoros şi ce este o imitaţie oarbă. Cu cât mai mult studiem ia, cu atât mai multe înţelegem despre rădăcinile noastre şi despre bogăţia pe care suntem datori să o transmitem generaţiilor viitoare.

Având drept exemple cămăşile din expoziţiile „MăiestrIA" pe care le-am organizat în ultimii ani, mă voi referi la semnificaţiile pe care le poartă cusăturile, voi arăta cum se realizează cele mai frecvente tehnici de broderie, dar cel mai mult îmi doresc să vă pot ajuta să faceţi primul pas pentru a începe şi voi a coase. Pentru că doar o ie cusută de mâna ta te transformă în creator, te învaţă să meditezi, te vindecă şi te schimbă pentru totdeauna.

Rādācini

Cucuteni

Se pare că nici până în ziua de azi nu există dovezi clare despre când anume a apărut în spaţiul nostru cămaşa femeiască, pe care astăzi o numim „ie". Avem însă câteva monumente antice care arată foarte clar cum erau îmbrăcate femeile dacilor acum două milenii. Pe Columna lui Traian, în puţinele scene cu chipuri feminine, şi pe Monumentul de la Adamclisi vedem cămăşile încreţite la gât, în care recunoaştem croiul atât de îndrăgit al iei. Unii cercetători sunt de părere că această piesă vestimentară se purta în spaţiul carpato-danubiano-pontic încă de pe timpurile civilizaţiei **Cucuteni-Tripolie**, respectiv cu 6-7 mii de ani în urmă.

Cercetătoarea de origine lituaniană Marija Gimbutas, în cartea sa „The Language of the Goddess"[1], vorbeşte despre simbolismul Zeiţei-Mamă pe baza artefactelor de ceramică din aşezările neolitice din Europa şi accentuează ideea că aceasta este zeitatea supremă în perioada agriculturii timpurii. Toate imaginile care o reprezintă sunt bazate pe ciclul vieţii şi al morţii, dar mai ales al regenerării a tot ce mişcă în univers. Zeiţa-Mamă era considerată singura sursă a vieţii, care îşi trage energia din izvoarele de primăvară şi este conectată cu soarele şi luna, cu apele şi pământul fertil. Absenţa uimitoare a imaginilor de dominaţie masculină din acea perioadă îndepărtată reflectă o ordine socială exclusiv matriarhală, în care femeia era căpetenia clanului şi juca cel mai important rol în comunitate. De aceea probabil avem astăzi în muzee nenumărate dovezi ale unei civilizaţii înfloritoare, non-violente, creative, care a trăit în armonie cu natura şi cu ciclurile universului. Limbajul acestei civilizaţii uimitoare este prezent până în zilele noastre în sistemul actual de simboluri, folosit în artă şi literatură sub formă de motive şi arhetipuri.

Dispariţia misterioasă a civilizaţiei Cucuteni-Tripolie, care a acoperit practic întreg teritoriul Republicii Moldova, o parte din nordul României şi Vestul Ucrainei, ridică în continuare multe semne de întrebare pentru arheologii din lumea întreagă.

[1] Marija Gimbutas, „The Language of the Goddess", New York, 2001

Dar ce ne-a rămas nouă, urmaşilor acestei civilizaţii uimitoare? Deloc surprinzător, dar foarte relevant este faptul că însemnele pictate pe ceramica cucuteniană au fost reproduse aproape fără excepţie de arta populară, pe stâlpii caselor, unelte, vase, covoare, dar mai ales au fost cusute pe îmbrăcăminte.

Dacă este să privim mai de aproape acest aspect, ajungem să înţelegem că femeia creatoare a vestimentaţiei nu lucra doar pentru ea, ci pentru întreaga sa familie, transpunând cu acul simbolurile milenare care făceau parte din codul său genetic şi care aveau un rol mult mai important decât cel decorativ. Haina, în special cămaşa, care a devenit cea mai bogat lucrată piesă vestimentară din costumul popular românesc, a fost purtătoare de simboluri, de semne magice cu valoare protectoare care exprimau apartenenţa bine definită la un popor bogat spiritual. Iată ce trebuie să conştientizăm atunci când ne întrebăm ce este o ie. Să o privim dincolo de dimensiunea ei vizuală, estetică şi să facem diferenţa între autentic şi pur decorativ.

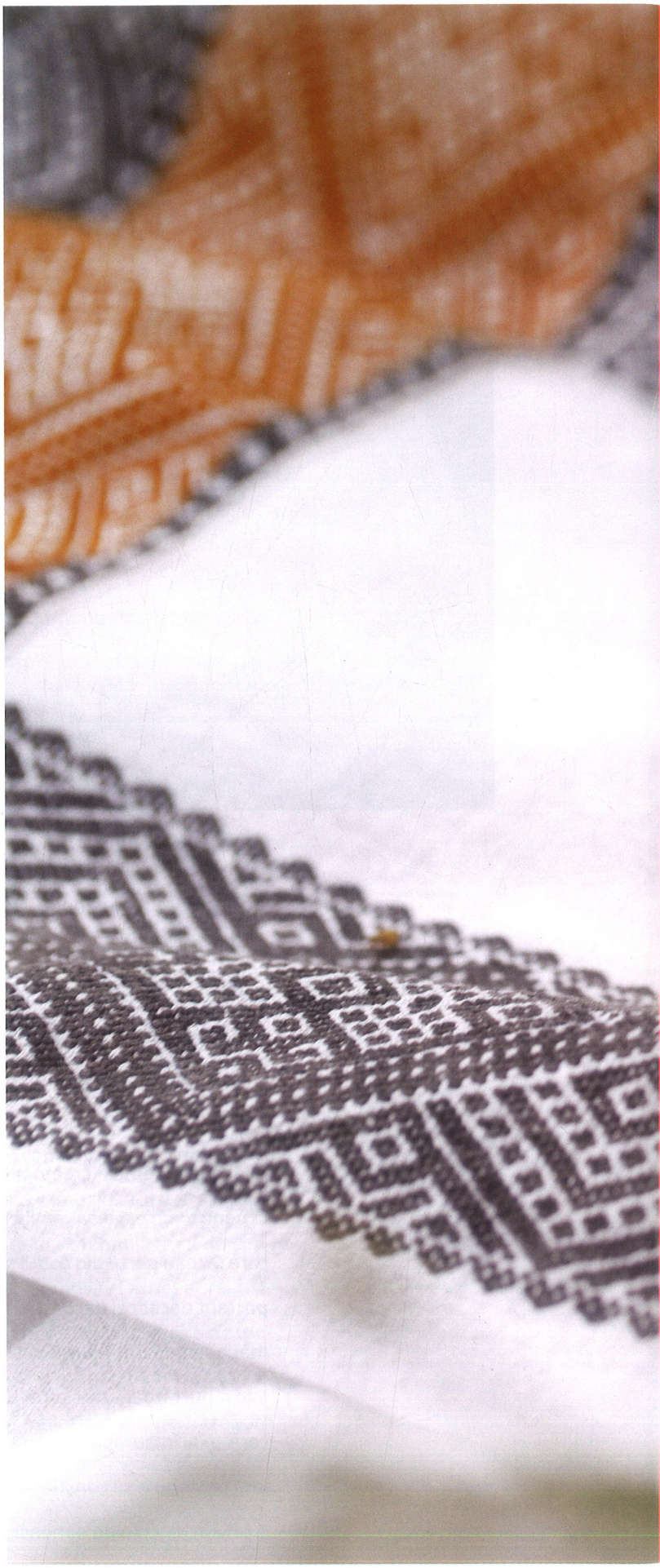

IDOLI DIN CULTURA CUCUTENI
(4-5 MII DE ANI Î.HR.)
CE O REPREZINTĂ PE ZEITA-MAMĂ,
SIMBOL AL FERTILITĂȚII ȘI REGENERĂRII NATURII
GĂSITE ÎN ANUL 1990, SATUL RĂDOAIA, SÂNGEREI,
REPUBLICA MOLDOVA

Regina Elisabeta

(1843-1916)

REGINA ELISABETA, FOTOGRAF FRANZ MANDY, 1887

Se pare că în preocuparea sa de a fi cea mai oacheşă şi mai frumoasă, femeia simplă de la ţară a ajuns să atingă culmi artistice de nebănuit, chiar dacă nu ştia carte. Din materiale obişnuite, cânepa sau inul lucrate acasă, a reuşit să realizeze o uimitoare diversitate vestimentară, astfel încât etnologii susţin la unison că portul este cea mai valoroasă şi mai bogată creaţie a artei tradiţionale româneşti. Tocmai valoarea estetică şi creativitatea indigenă au ridicat costumul popular, purtat până atunci doar de ţărani, la rang de haină de sărbătoare la Curtea Regală.

În 1869, după căsătoria cu Carol I, prima regină a României, Elisabeta, încă de la început a fost preocupată de cultura şi obiceiurile noii ţări. Venind dintr-o familie de nobili germani, a devenit patroana artelor, găzduind saloane literar-muzicale la Bucureşti şi Sinaia şi înconjurându-se de cei mai mari artişti ai timpului, printre care Nicolae Grigorescu, George Enescu sau Vasile Alecsandri. Cunoscută sub pseudonimul Carmen Sylva, regina-poetă a descris istorii şi obiceiuri locale în numeroasele sale cărţi, dorind să facă mai cunoscut Regatul României în Europa şi în întreaga lume.

La nunta lor, Carol I i-a dăruit un costum popular, iar de atunci Regina Elisabeta n-a încetat să fie fascinată de specificul naţional al veşmintelor ţărăneşti şi a adoptat obligativitatea purtării costumului tradiţional la ceremoniile de la Palatul Regal şi la petrecerile caritabile. S-au păstrat în arhive numeroase fotografii în care Carmen Sylva poartă cu demnitate veşmântul popular, pe care îl transformă treptat folosind materiale mai fine şi mai scumpe, broderie cu fir, paiete şi mătase.

Între numeroasele sale scrieri dedicate tradiţiilor româneşti, regina Elisabeta ne-a lăsat pagini de aur dedicate costumului popular. Cu ocazia călătoriei sale pe Dunăre, în mai 1904, Regina îşi exprimă admiraţia faţă de cei care au venit în straie de sărbătoare de la mare depărtare să salute Familia Regală şi să vadă cu ochii lor vaporul cu oaspeţii de onoare.

„Am debarcat pe la zece la Corabia. Aici se desfăşura înaintea noastră unul din cele mai frumoase tablouri din toată călătoria: mii de bărbaţi şi femei, în costumele cele mai strălucite cuprindeau ţărmul.

Aici luceau cămăşi albe cu cusături bogate, fuste roşii în creţuri, cămăşi albe bărbăteşti (...) Corul era bun, slujba frumoasă, dar ce era mai frumos erau tot ţăranii, ca nicăieri aiurea. Mai la vale portul lor dispare, în susul apei nu este atât de bogat; aici mi se pare că am văzut priveliştea cea mai splendidă. Aici sunt şi ţăranii foarte bogaţi şi-şi pot îngădui orice lux de cusături splendide, mai ales că femeile au şi timp de ajuns pentru cusut."[1]

[1] Carmen Sylva, „Pe Dunăre", 1905, pp. 34-35.

Dar dincolo de admiraţia vădită pe care regina Elisabeta o avea pentru portul popular, ea a înfiinţat în 1882 Asociaţia „Furnica", care avea drept scop dezvoltarea industriei casnice de textile. Sub conducerea **Elenei Cornescu**, această societate oferea ţărăncilor recompense pentru cusături, Regina fiind cea mai devotată cumpărătoare care a contribuit prin propriul exemplu la promovarea şi conservarea artei tradiţionale. În culegerea „Poveştile Peleşului", scrisă de Carmen Sylva în acelaşi an, găsim titlul "Furnica", în care regina descrie frumuseţea fetei de la ţară care avea mereu ceva de lucru. „Când se ducea la izvor cu cofa pe cap, furca îi era întotdeauna la brâu şi torcea. De ţesut şi de cusut, ţesea şi cosea chiar ca o zână. Iile ei erau cele mai frumoase din tot satul, cusute cu negru şi cu roşu, cu altiţe late pe umeri. Mâinile ei cele mici nu stăteau niciodată liniştite. La câmp şi prin livezi ele lucrau tot atât de mult ca în casă."[2]

[2] Carmen Sylva, „Poveştile Peleşului, 2018, p. 22.

Doamnă de onoare a reginei Elisabeta, Elena Cornescu, era pasionată de ceva vreme de colectarea ornamentelor de pe cămăşile populare, iar în 1909 avea să apară cu sprijinul Casei Regale unul din primele albume de planşe, „Cusături Româneşti culese de Elena Cornescu", cu modele reproduse iscusit în acuarelă. În prefaţa acestei culegeri, autoarea îşi exprimă admiraţia faţă de costumul ţărănesc, pe care l-a descoperit în numeroasele sale călătorii prin judeţele Dâmboviţa, Argeş, Muscel, Olt, Dolj, Mehedinţi, Gorj şi Râmnicu-Vâlcea.

„Frumuseţea izvoadelor, gingăşia, felurimea feţelor şi dibăcia cu care erau lucrate şi întocmite când le-am cercetat mai cu deamănuntul lor, m-au lăsat uimită. Prin felul lucrului şi gustului lor, mi se părea că descoperisem o comoară, într-atâta le găseam deosebite de tot ce văzusem până atunci, şi mai ales neasemănate cu izvoadele şi cusăturile venite din străinătate, nici cu porturile naţiunilor din Occident. Ele sunt o alcătuire strămoşească ce a trecut prin veacuri fără să piară, lăsându-ne urma unei străluciri care ne face să credem că am fost şi noi ceva odată!" Întristată de influenţa modei timpului, care făcea să se adauge în costumul autentic „tot felul de trandafiri şi alte alesături neobişnuite", Elena Cornescu ne-a lăsat moştenire unul din albumele care a devenit o referinţă până în zilele noastre.

Un an mai târziu, în 1910, sub îndemnul lui Spiru Haret, pe atunci Ministru al Cultelor şi Instrucţiunilor Publice, o altă pasionată de portul naţional, **Maria I. Panaitescu**, este autorizată să scoată în ediţie populară colecţia sa de modele de cusături, pentru a încuraja femeile de la ţară să păstreze tradiţia nealterată. În deschiderea albumului „Cusături populare româneşti din diferite judeţe", Maria I. Panaitescu trage un semnal de alarmă: „O tendinţă de modernizare sugerată lucrătoarelor de la ţară de nişte cărticele străine, face ca lucrările lor să nu mai fie româneşti, cu acele drăgălaşe motive care alcătuiesc adevărata noastră artă naţională, ci caricaturate cu păsări, flori, frunze şi altele, compromiţând în acelaşi timp atât frumuseţea costumului, precum şi originalitatea unei arte atât de interesante, care este opera poporului".

La peste o sută de ani de la aceste constatări, ele rămân din păcate la fel de actuale. Iată de ce prin cartea de faţă mi-am propus să redescoperim împreună valoarea şi frumuseţea cămăşii autentice, cea despre care vorbeau cunoscătoarele încă din secolul al XIX-lea.

Regina Maria

(1875-1938)

Cea care a continuat tradiţia reginei Elisabeta a fost Maria de Edinburg, nepoata reginei Victoria a Marii Britanii şi a ţarului Alexandru II al Rusiei, devenită, în urma căsătoriei la doar 18 ani cu Regele Ferdinand, cea de-a doua Regină a României.

„În a doua jumătate a secolului XIX se întâmplă ceva deosebit. La noi se instaurează o dinastie străină care este fermecată de acest costum popular. În momentul în care Regina Maria se îmbracă în costum popular, boieroaicele fac la fel. Chiar sunt obligate, pentru că în invitaţiile la palat se preciza ca ţinuta obligatorie să fie portul popular", afirma istoricul Georgeta Filitti. Până la Primul Război Mondial costumul românesc devine foarte cunoscut şi promovat în rândul elitelor: se realizează la comandă, se exportă în străinătate, se fac numeroase fotografii pe care azi le privim cu admiraţie.

În „Povestea Vieţii mele" Regina Maria vorbeşte cu emoţie şi sinceritate despre una din primele sale întâlniri cu ţăranii români. „Printre numeroasele şi mai adesea plicticoasele ceremonii la care trebuia să mă supun, a fost una într-adevăr pitorească şi care mi-a pricinuit o deplină plăcere. Nando şi cu mine a trebuit să fim naşi la cununia a treizeci şi două de perechi de ţărani, aleşi din cele treizeci şi două de judeţe ale României. (...) Cununia plină de culoare s-a oficiat la Mitropolie şi a fost într-adevăr o frumoasă privelişte, din pricina strălucitorului port ţărănesc şi a multelor lumânări aprinse între zidurile vechii biserici. (...) Fu ceva romantic unde se desfăşură o fărâmă din poezia pe care mă aşteptam să o găsesc în această ţară depărtată. Chiar de la început mă simţii puternic atrasă către ţărani, plugari voinici şi răbdători; aşadar, mi-a rămas plăcut zugrăvită în amintire acea paradă ţărănească."[1]

[1] Regina Maria a României, „Povestea Vieţii mele", vol. 2, Bucureşti, 2013, p. 26.

FIECARE ȚARĂ ARE NEVOIE DE O FAȚĂ.
SUNT AICI SĂ FIU ACEA FAȚĂ, SĂ FAC DIN ROMÂNIA
CEVA MAI PERSONAL DECÂT STATISTICI ȘI HĂRȚI.

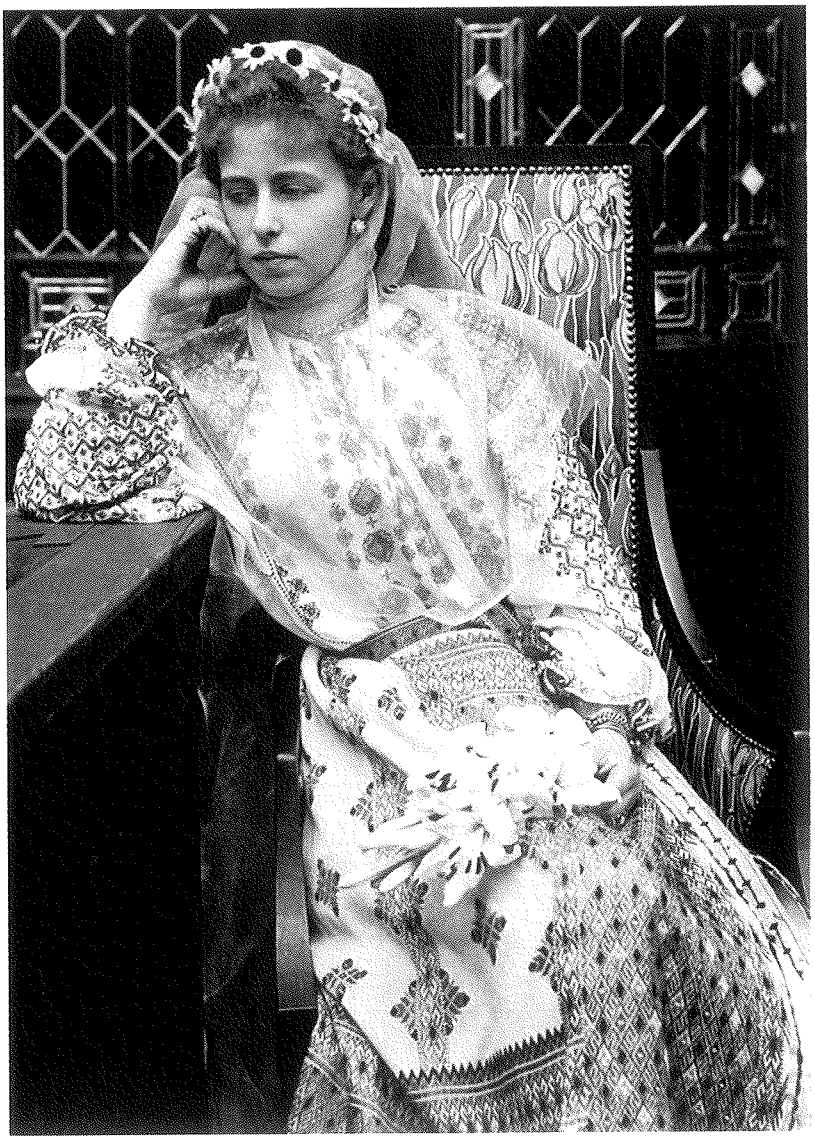

REGINA MARIA LA SINAIA
FOTOGRAF CHARLES CHUSSEAU-FLAVIENS, CA. 1900-1919

REGINA MARIA ȘI COPIII SĂI, MARIA ȘI NICOLAE

CARTE POȘTALĂ DIN COLECȚIA A. BRAND, SINAIA, 1909

Calităţile remarcabile şi naturaleţea Mariei i-au cucerit repede pe români, ea devenind o figură publică de primă mărime. Inteligentă, frumoasă, plină de curaj şi de hotărâre, viitoarea regină participă chiar de la început la viaţa culturală românească şi îşi leagă numele de multe proiecte sociale şi culturale. În anul venirii sale în ţară, la 1893, înfiinţează Societatea Generală pentru Sprijinirea şi Răspândirea în România a Artelor Decorative şi Aplicate „Domniţa Maria", care avea să susţină şi să cultive arta populară reînviind vechile tradiţii.

Fiind mereu preocupată de hainele elegante şi de ultimele tendinţe, Regina Maria era clientă fidelă a caselor de modă europene, însă ori de câte ori avea o întâlnire de rang înalt, nu uita să promoveze cu îndrăzneală identitatea ţării sale prin costumul popular. Atunci când mergea prin judeţele României, ţinea mereu cont de zona etnografică şi avea grijă să îmbrace costumul specific acelei zone. În zeci de fotografii rămase de la începutul secolului al XX-lea, o vedem purtând cu demnitate ii şi fote, de o înaltă realizare artistică. Ea ştia că o femeie în port popular este mai graţioasă şi mai strălucitoare decât în orice altă ţinută. Cusute cu fir de aur sau argint, pe pânză fină de borangic, Regina Maria a adus la un alt nivel hainele create de femeia simplă de la ţară, adăugându-le rafinamentul şi sensibilitatea unei descendente de viţă nobilă.

Şi pentru că îi plăcea să fie originală, ea a fost şi prima femeie de sânge regal care şi-a tăiat scurt părul. O vedem purtând adesea marama înfăşurată în jurul capului ca un turban, cu o parte lungă lăsată pe spate, ceea ce îi dădea un aer romantic şi visător. De altfel, Regina Maria a rămas în istorie drept un model de eleganţă şi fineţe, fiind şi un simbol al reuşitei feminine, datorită activităţii sale politice şi caritabile. Fiind conştientă de puterea sa de influenţă, este prima faţă regală care a exploatat din plin mass-media şi a adus o notă de umanitate şi simplitate printre reprezentanţii monarhiei. Ea a fost numită „ultima romantică"[2], devenind prima regină care a apărut pe coperta revistei americane „Time", în august 1924, cu doi ani înainte de a vizita continentul american

[2] Hannah Pakula „Ultima Romantică", Bucureşti, 2018

în compania copiilor săi, Ileana şi Nicolae. Motivul acestei vizite, care se pregătea minuţios de câţiva ani, a fost inaugurarea sălii româneşti la Muzeul de Artă Maryhill, statul Washington. Cu această ocazie Regina Maria a adus peste o sută de exponate, printre care costume populare, icoane ortodoxe, piese de mobilier, obiecte de uz personal. Peste ocean Regina a fost primită de oficialităţi, dar mai ales de mulţimea entuziasmată, care a aclamat-o ca pe o stea de talie mondială. Maria a României a fost, în multe privinţe, un exemplu. Prin farmecul, eleganţa şi forţa prezenţei sale a reuşit să devină un ambasador irezistibil al ţării sale. La sfârşitul sejurului în Statele Unite, Regina declara într-un interviu, când le răspundea jurnaliştilor la întrebarea despre scopul vizitei sale: „Fiecare ţară are nevoie de o faţă. Sunt aici să fiu acea faţă, să fac din România ceva mai personal decât statistici şi hărţi".

Dincolo de scrierile sale remarcate de mari nume din literatura mondială, Regina Maria a făcut din artă un mijloc de comunicare cu oamenii simpli, mergând mai departe decât activitatea sa de mecenat. Virginia Wolf scria despre ea că este prima regină care „a deschis cuşca aurită în care erau închise capetele încoronate şi a coborât în stradă". Devenind la acea vreme singura femeie membru corespondent al Academiei de Arte Frumoase din Paris, a lăsat în urmă picturi, colecţii de costume, schiţe de design de mobilier şi obiecte de decor, vorbindu-se chiar de un anumit stil al Reginei Maria, sursă de inspiraţie până şi pentru artiştii de azi.

La sfârşitul vieţii sale, Regina Maria avea să scrie în testamentul lăsat poporului său: „N-am nici o avuţie să vă las, ceea ce cu atâta mărinimie mi-aţi dăruit am cheltuit între voi: am înfrumuseţat acele locuri unde mi-a fost dat să trăiesc. Dacă toate cele frumoase îţi vor aminti de mine, atunci voi fi îndeplin răsplătită de dragostea ce ţi-am dăruit-o, fiindcă frumosul mi-a fost un crez."

REGINA MARIA ȘI FIICA SA, PRINCIPESA ILEANA

FOTOGRAF GUGGENBERGER MAIROVITS, SIBIU, 1932

Principesa Ileana

(1909-1991)

PRINTRE PUȚINELE LUCRURI CARE AU URMAT-O PESTE TOT UNDE A AJUNS, AU FOST FOTOGRAFIA MAMEI SALE ÎMBRĂCATĂ ÎN COSTUM NAȚIONAL ROMÂNESC...

PRINCIPESA ILEANA, FOTOGRAFIATĂ DE OTTO HOPPÉ, LONDRA, 1923

DELEGAȚIA REGALĂ LA NEW YORK, 1926

Ileana, cel de-al cincilea copil al cuplului regal Ferdinad-Maria, avea să devină și ea o fidelă purtătoare a tradiției românești. O vedem îmbrăcată în costum popular în zeci de fotografii, la fântână, la râu, cu barca, aproape mereu alături de mama sa, iar în una din ele împreună cu întreaga sa familie, unde apare și ultimul rege al României, Mihai. Principesa Ileana a ținut să poarte un superb costum popular inclusiv la întâlnirea de rang înalt a Reginei Maria în SUA, stârnind admirația tuturor.

Dincolo de viața sa activă în plan social, principesa Ileana a avut și o impresionantă listă de activități neobișnuite până la acea dată pentru un membru al familiei regale. La fel ca și mama sa, Regina Maria, era cunoscută pasiunea Ilenei pentru călărit, la care se adaugă dragostea pentru automobile și yachturi. Ea este prima femeie care a obținut brevetul de căpitan de cursă lungă, călătorind pe mare la bordul navei „Isprava".

Domniţa Ileana a fost fondatoarea câtorva organizaţii, printre care Asociaţia Creştină a femeilor române şi Asociaţia Ghizilor din România. Tot ea a fost cea care a inaugurat în 1944 la Castelul Bran spitalul „Inima Reginei", în cinstea mamei sale Regina Maria, de la care a învăţat cu dăruire cum să le poarte de grijă şi să încurajeze soldaţii răniţi în timpul războiului.

După abdicarea regelui Mihai, Principesa Ileana a luat calea pribegiei, locuind mai întâi în Elveţia, apoi în Argentina, iar din 1950 stabilindu-se definitiv în Statele Unite. Despărţirea de ţara sa de origine a fost foarte dureroasă şi emoţionantă. Îşi va aminti peste ani în autobiografia sa că, printre puţinele lucruri care au urmat-o peste tot unde a ajuns, au fost fotografia mamei sale îmbrăcată în costum naţional românesc, o icoană ortodoxă care a ajutat-o să aibă forţa morală să trăiască din nou şi o casetă cu un pumn de ţărână, luată în ziua când a părăsit România. „Atunci mi-am promis solemn că oriunde aş merge voi încerca să îmi continui munca; mi-am promis că, deoarece în inima mea era încrustată imaginea României, viaţa mea va rămâne în continuare dedicată ei. Luasem o cutiuţă veche şi frumoasă de metal de pe una din mesele din castel şi, dând la o parte zăpada cu mâinile, am umplut-o cu pământ românesc. Din câte am adus cu mine, acesta este lucrul cel mai preţios pe care îl am în casa din Noua Anglie."[1]

În America, prinţesa Ileana a învăţat să trăiască ca o femeie de rând care face piaţa, spală, găteşte şi munceşte pentru a-şi întreţine familia. A dus o viaţă modestă, câştigându-şi existenţa din conferinţele despre România şi comunism pe care le-a ţinut în numeroase oraşe din SUA.

După multe necazuri ale vieţii, Ileana ajunge să se călugărească în SUA cu numele Maica Alexandra, iar în 1967 fondează Mănăstirea Schimbarea la Faţă la Ellwood City, în statul Pennsylvania, unde a şi fost înmormântată, alături de caseta cu pământ românesc. Ultima sa dorinţă a fost să i se pună pe mormânt o cruce de lemn ca în cimitirele din ţară.

[1] Ileana, principesă de România, „Trăiesc din nou", Bucureşti 2003, p.300.

PRINCIPESA ILEANA ALĂTURI DE SOȚUL SĂU ARHIDUCELE ANTON DE AUSTRIA ȘI CEI ȘASE COPII AI LOR

BRAN, 1964

Smaranda Brăescu

(1897-1948)

Frumuseţea costumului popular a cucerit-o şi pe prima femeie cu brevet de paraşutist din România, Smaranda Brăescu. Mândiţa, cum se numea acasă, era o "fătucă de la ţară" micuţă de statură, cu părul negru şi ochi albaştri-gri. După ce l-a întâlnit la un spectacol aerian pe renumitul paraşutist german Otto Heinecke, Smaranda a început să spună tuturor că vrea să devină "pilotă", adică aviatoare. Nu mai conta că a făcut studii la Şcoala de Belle Arte din Bucureşti şi urma să fie pictoriţă sau cel puţin profesoară de desen. Zborul i-a luat minţile. Nici chiar dezaprobările din partea bărbaţilor timpului, care considerau că aviaţia nu este o meserie pentru femei, nu au reuşit să-i spulbere visul. Pleacă la Berlin, îşi cumpără cu bani împrumutaţi o paraşută, exersează, şi în 1928 face primul salt din avion. Românii au interpretat realizarea ei ca pe un lucru ciudat, nemaipomenit. În satul de baştină, ţăranii comentau: „fata lu' Brăescu, care de mică avea apucături rele, de băieţoi, a sărit cu umbrela din arioplan".

Nimic nu a mai putut să o oprească. În 1931 devine campioană europeană la paraşutism, iar Regele Carol al II-lea o premiază cu ordinul „Crucea de Aur" a virtuţii Aeronautice . Acum ambiţia Smarandei este să doboare recordul mondial absolut, ceea ce face în 1932, când sare de la înălţimea de 7.233 de metri. Aventura continuă.

Patru ani mai târziu, Smaranda Brăescu este prima femeie din România care efectuează un zbor neîntrerupt deasupra Mării Mediterane. Când ajunge în Africa, la Tripoli, Smaranda Brăescu e întâmpinată cu urale. La recepţia în cinstea sa, aviatoarea soseşte la palat îmbrăcată într-un costum popular românesc. „Simplifica problema prezentării protocolare, iar pe străini îi impresiona în mod plăcut", spune ea.

„Smaranda avea un cult pentru costumele populare. Avea o colecţie impresionantă, din toate colţurile României. Pe multe dintre ele le primea cadou, atunci când mergea prin ţară", povesteşte Ana Maria Sireteanu, strănepoata Smarandei. „Nu avea bani de rochii de bal la Paris, şi atunci, costumele populare, atât de dragi, erau soluţia perfectă: erau elegante şi impunătoare, făceau reclamă bună culturii române şi nici nu costau bani".

SMARANDA BRĂESCU,
LA BORDUL AVIONULUI SĂU PERSONAL TAIFUN, 1938

Două din costumele pe care le-a purtat la recepţii şi festivităţi oficiale celebra paraşutistă au fost donate în 2012 Muzeului Naţional de Istorie al României, unde pot fi admirate până azi.

Alintată „Regina Înălţimilor", Smaranda Brăescu a participat ca voluntar în cel de-al doilea Război mondial, iar în 1946 este condamnată la închisoare pentru nesupunere faţă de autorităţile comuniste. Moare neştiută de nimeni, fiind înmormântată la Cimitirul central din Cluj, sub un nume fals, Maria Popescu.

Elisa Brătianu

(1870–1957)

Cel mai bogat şi mai vast album de planşe de cusut ie este fără îndoială cel lăsat de Elisa Brătianu. Fiind descendentă a două ilustre familii de domnitori, Ştirbey şi Brâncoveanu, iar apoi devenită soţia prim-ministrului Ion I.C.Brătianu, vorbea fluent franceza, engleza, germana şi româna, fiind foarte apreciată pentru distincţia şi inteligenţa sa. Educaţia aristocrată i-a permis să devină şi o figură politică remarcabilă după Primul Război Mondial, participând la Conferinţa Femeilor din Ţările Aliate, la Paris, în 1919.

Dincolo de pasiunea faţă de grădinărit, care a ajutat-o să contribuie direct la planificarea şi elaborarea unor parcuri cunoscute, inclusiv a celei mai vechi grădini din Bucureşti – parcul Cişmigiu – Elisa Brătianu a fost încântată de arta populară şi consternată de pierderea interesului faţă de cultura tradiţională. Astfel, la începutul secolului al XX-lea, Elisa Brătianu organizează un atelier şi un magazin, „Albina", cu scopul de a încuraja cusăturile populare româneşti. A organizat şi o şcoală de cusături populare la Florica, în cadrul căreia se coseau ii, cojoace şi alte lucruri specifice portului naţional românesc. Folosind colecţii personale de costume, a desenat cu mâna ei planşe cu diverse modele, pe care le-a publicat în 1943 în cunoscutul album „Cusături româneşti". „Sunt cusături pe care le-am ales acum mai bine de treizeci de ani din lumea satelor româneşti ale Ţării libere şi, pe alocuri, ale Bucovinei, pe atunci supusă „ ca şi Ardealul nostru şi Basarabia noastră – unor nedrepte stăpâniri străine. Şi dacă le dau azi la iveală, e ca să nu las pierzării aceste câteva expresiuni ale artei noastre ţărăneşti, ale acestei arte geometrizate şi abstracte ce ne vine din vremuri străvechi, din fondul de îndărătnică tenacitate al Dacilor cari ne-au fost strămoşi. Le mai dau la iveală şi fiindcă aş vrea ca ele să fie de folos; să ajute femeilor române, aşa de dibace în arta cusăturilor, să coase – folosind izvoadele din cartea aceasta – după tipicul adevăratei noastre arte populare", scria Elisa Brătianu în prefaţă.

În 1934, împreună cu Sabina Cantacuzino, sora lui I.C.Brătianu, au donat Muzeului Etnografic al Ardealului o colecţie de excepţie, cuprinzând 191 de piese de port, în cea mai mare parte ii, datate la sfârşitul secolului al XIX-lea – începutul secolului al XX-lea, provenind din diverse zone etnografice din România. Această adevărată comoară etnografică a rămas necunoscută de publicul larg până în 2015, când a fost expusă pentru prima dată la Cluj-Napoca, după decenii de păstrare în depozit, deoarece autorităţile comuniste interziceau expunerea unor obiecte aparţinând marilor personalităţi interbelice. Colecţia Brătianu-Cantacuzino rămâne până azi una dintre cele mai valoroase colecţii de costume autentice româneşti.